

Epistolografia... „starożytny” komunikator

Bez wątpienia żyjemy w „epoce cyfrowej”. Elektroniczne środki komunikacji to tylko jeden ze znaków czasu. Z okazji Międzynarodowego Tygodnia Pisania Listów (9-15 października 2021 r.), chcemy przyrzeć się temu zagadnieniu z perspektywy historyczno-archiwalnej.

W świecie Internetu i niezliczonej liczby cyfrowych komunikatorów i mediów społecznościowych, nawet wiadomość e-mail lub SMS/MMS wydaje się nam już elementem tradycyjnym, zwyczajowym, nie będącym niczym wyjątkowym. A jak wyglądała komunikacja bez smartfona, tabletu lub laptopa? Odpowiedź kryje się w znaczeniu słowa epistolografia.

Nawiązując do definicji słownikowych, epistolografia to sztuka poprawnego pisania i odczytywania listów. Najogólniej rzecz ujmując, kiedy tylko człowiek zaczął wykorzystywać pismo do komunikacji – przekazywania prywatnych lub urzędowych informacji – niemal od razu zaczęto tą umiejętność „porządkować”. Kolejne epoki historyczne cechowały się nie tylko specyficznymi materiałami pisarskimi, lecz również zasadami układu tekstu, tytulatury adresatów, różnego rodzaju form grzecznościowych i innych cech listu – dzięki któremu był on eleganckim i profesjonalnie sporządzonym komunikatem. Dziś formy te są cennym źródłem o kulturze dawnych dziejów, zaś kaligraficzne pismo autorów listów często samo w sobie budzi szacunek i zadumę.

Pojawienie się karty pocztowej, początkowo jako sformalizowanego blankietu np. wojskowej poczty polowej (tzw. „feldpost”), następnie zaś jako widokówki – z naszej perspektywy wygląda na pierwsze MMS-y. Oprócz treści przekazywanej pisemnie informacji, zawierały grafiki ukazujące miejsca i ludzi, dzięki czemu są one również źródłem historycznym dotyczącym np. przemian krajobrazu historycznego, czy mody.

Różnego rodzaju przykłady korespondencji pisanej odręcznie – listy, karty pocztowe, widokówki – często zalegają w naszych domowych szufladach... to znaczy w [archiwach rodzinnych](#)! Tak. Te często niedocenianie materiały, stanowią

cenne źródła historyczne, ukazujące dzieje naszych przodków – zmienne koleje losu, rozterki miłosne, potrzeby życiowe. Innymi słowy, wszystko to, co historii nam najbliższe – bo własne – czyni jeszcze bardziej wyjątkowymi.

Z okazji Międzynarodowego Tygodnia Pisania Listów A.D. 2021 – zachęcając do tradycyjnego, odręcznego pisania listów – prezentujemy kilka ciekawych przykładów dawnej korespondencji z zasobu Archiwum Państwowego w Piotrkowie Trybunalskim.

3

D.

Jasnie Wielmożnego Generała Dywizji Dubrowskiego
Członka Komitetu Wojskowego

Przemyśl Inspektor Kasinowski przystępuje
się na Instrukcyi ostatecznej przez
Jasnie Wielmożnego Generała Radzie
Gospodarskiej Dyktu Warszawskiego
udzieleny, wydat mi rewiu, zlotch na
Miesięcu Listopad i Grudzien 1814. r.
mnie przypadającego, którego wypla-
ty gdy wspomniana Rada Gospodar-
cza ze Kasy swej uskuteczanie nie
może z powodu, w zatęchzonej jej
tu w tej mierze do mnie odpowiedzi
wyrażonego, zważywszy się ztatem
w potrzebie trudni Jasnie Wiel-
możnego Generała prosi: abyś
wszedłszy w Stawność mego prze-
życia, podług zatęchającego się
tu także w oryginalnej rewii mnie
należącej, M^{te} Opatrzności Główniej
wyplacił zalicz.

Nacz Jasnie Wielmożny Generał
przyjął wyznaczenie głębokiego ussa-
nowania

w Warszawie d. 1. marca 1815. r.

Tembowski
Licz. Korespond
w Min. Wąjny

List Piotra Gołembowskiego do gen. Jana Henryka Dąbrowskiego w sprawie regulacji wypłat żołdu, 1815 r.

Pocztówka z Piotrkowa, przełom XIX i XX wieku.

Karta pocztowa z orzełkiem Legionów Polskich - I wojna światowa.

Russland. Stadt Petrograd.

Russie. Petrograd. / Saint Petersbourg /.

Pérspective de Tabalkansky
N° 18.

M-r. Pierre Semenoff.

ZENSURSTELLE
PIOTRKÓW

Koperty listowe ze stemplami austro-węgierskiej cenzury wojskowej (wywiadu wojskowego), okres I wojny światowej.

Wznowiamy Panie.

Przedo mnie leżą o Tachau m.,
jeżeli jest p. Jakub Kłusowski, ucieka
mówi, który przygoda ma
na tem. "O zmianie ydonyzacji" w ci-
ku sejmiku 40 letniego. P. Kłusowski
przesłał mi cały materiał dwu-
krotny. Chodzi o to, aby wy-
brać porządek w Kłusowie, sto-
mie nęgi (publikacja itp.),
w której by mógł znaleźć dane o
następach i przeladach, oraz de-
cyzjach organów nęgi (art.
Kłusowie). Przy przedłożeniu,

jeżeli Pan będzie powziął chęć
do tymczasem - w tym przedmiocie
krocząc asygnatą i tymczasem
i w tym przedmiocie.

*Lacc nyray pumtencin : pram-
Indro pumtancin*

Насел. Гаврилов

Man A. Mysteri.

List polecający młodego badacza, skierowany przez prof. Marcelego Handelsmana do archiwisty Adolfa E. Mysłowskiego, 1922 r.

Kriegsgefangenenpost

Postkartengestaltung verpacken, da sonst dem Transportweg Verlastungsgefahr.
Briefe in Paketen verboten.

Stalag III A
Gefangen

18.4.40.-17

Helena Michalikowa

Gebührenfrei!

Absender:	
Vor- und Zuname:	Michalik Marian
Gefangenenummer:	84755
Lager-Bezeichnung:	Stalag III A L.
	Deutschland (Allemagne)

Empfangsort: Piotrków

Straße: Piłsudski str. 32/8

Land: Kreis Łódź.

Landesteil (Provinz usw.):

5/1-36r
Droga Helenko!

Droga Lenko list i 2 paczki otrzymałem. Sprawiłaś mi tem ogromną niespodziankę. Lusia zabraniam Ci wysłania na dalekie kolwiek paczek. Mnie w zupełności wystarczy to co otrzymuję. Nie wolno Ci kosztem własnym i dzieci przesyłać żywność, która wam jest do utrzymania potrzebna. Lenuś nie martw się dziecko o mnie - jestem zadowolony. Mieszkamy w ciepłych budynkach, bieleńcy mam dosyć tak że nie mam prawa narzekać.

Lenuś kochana tylko się nie martw - wytrwaj to wszystko się skończy. Mam zdrowe ręce i jeśli wróć z głodu nie pomścisz. Tem coś my stracili nie kto pocz się, bo to rzecz pod ręką i to pomalutka odrobimy - zdrowia tylko odrobic nie można - więcej szanuj dla drogiej nam dzieci i dla tego, który dniami i nocami tęskni i czeka. Lenuś do Solca pisałem ale to nie ważne. Poproś tylko braci i Stacha - między nimi od siebie przysłał machorki i bibulek. Sądzę że oni to rozumie, co znaczy dla palacza nie mieć nic do palenia. Pozdrów Wszystkich od Manika powie ci że się cieszy że nie muszę dzielić jego losu. Bądźcie zdrowi i myślić możecie niedługo i nas zobaczyć. Heatuj gura i gura. Całuj się mocno-mocno moja dzielna kobietko.

Maniek

Korespondencja z niemieckiego obozu jenieckiego (Stalagu) polskiego marynarza - mata Mariana Michalika, 1940 r.

812

ПОЧТОВАЯ КАРТОЧКА
CARTE POSTALE

ПОЛША заката через Германию

Куда ~~область Подля (województwo Łódzkie) пошта Jorkowice~~
Полное наименование места, где находится почта, и области или края, а для станций — наименование железной дороги.
~~район Гюльков-Труб. гм. Jorkowice~~
Район, село или деревня.

bol. Glucice

Улица, № дома и квартиры

Кому Franciszek Kozioł

Подробное наименование адресата.

Адрес отправителя
Adresse de l'expéditeur

СССР - Калининская область; город -
Астахово, ящик почтовый № 37
Мендзерский Ян Францевич

Куда что же - не внем.

Odpisane pismo! ^{połączony} ^{Najdrożsi Rodacy i Rodzeństwo!!!} Ostaszków dn 27.XII. 1939. 13
 Jestem w Rosji Sowieckiej w m. Ostaszkowie (kto Leningradu (Klęskę)
 takim adresem i cały. Jaska i Radziem musiata porzucić w Młynie.
 Od wczoraj nie mam od nich żadnej wiadomości mimo że
 pisatem już 1 list, co z nimi jest - nie wiem. Proszę Was
 bardzo - zapamiętajcie się Jaska i Radziem lub udzielić im
 jakiej pomocy albo zabierzcie ich do siebie. Będzie Wam wdzięczny
 do grobowej deski, a po powrocie wynagrodzę. Napiszcie do nich
 list, co słychać u Was? Ato z młyna nie wrócił do domu
 co się dzieje z Piotrusiem i Michalikiem? Czy żyją? I swa-
 growie? Czy u Was wszystko oke? Napiszcie przed wojną do
 i nie, do dyt doży. Wszystko powiem ustnie po powrocie. W spo-
 roniem ile Wam wszystkim wysłać najlepsze życzenia. Wodijne z
 szczytów Gwiazdach pomyślnego Nowego Roku. Do mnie adreś: miasto
 Ostaszków, obłazie Kalinińska, pocz. skr. N. 57. Rodziński Jan, syn
 Franciszka. Wreszcie napiszcie możliwie po rosyjsku, a jak nie, to
 umiał-ko po polsku. Nie zapomnijcie o Radzie i Jasce i przynajmniej
 ich do snu (naszej) podziemy. Na zakończenie tej kartki. Wam i wszystkim
 i serdecznie całuję. Iżcie do was jak najprędzej - i tak radnie i
 Radzie i Jasce mi dajcie mi spójność. Iż o nich nie wiem, nie zostaw-
 om im żadnych zapasów. Iżcie dajcie im i tak im Janek

Karta pocztowa wysłana z radzieckiego obozu dla polskich jeńców wojennych w Ostaszkowie (placówka jeniecka związana bezpośrednio ze Zbrodnią Katyńską), wysłana przez piotrkowskiego policjanta Jana Kędzińskiego, 1939 r.

A sepia-toned photograph of a village scene. In the foreground, a dark, winding river flows. Behind it is a grassy field. The middle ground features several buildings, including a prominent white church with a steeple. The background shows a hill with more buildings and a windmill on top. The text "Affoltern i. E." is visible in the bottom right corner.

Affoltern i. E.

309

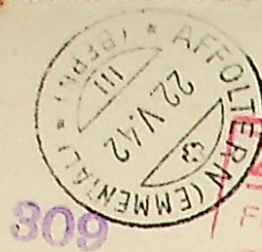
Herr Hauptmann!

Besten Danke für Ihre
Karte zum Thursday. Sie
hat mich sehr gefreut, da ich
daran sah, dass Sie uns noch
nicht vergessen haben. Wie
geht es Ihnen? Frau Hof. Herz
schickt auch ein v. m. wieder.
Beste Grüße an alle?
Ihre Frau.

q 03401 Photo. Lab. Wehrli & Co. AG, Zürich
Reproduktion verboten

309

q 03401 Photo - Job - Wehrli & Waga & Co., A. G., Zürich
Reproduktion verboten

309

PORTO
Wenn nur mit
Gruss u. Unter-
schrift versehen
5 Rp.
Im In- u. Ausland
sonst 10 Rp.
bzw. 20 Rp.

Feldpostdirektion

Herrn Hauptmann

Beijzer

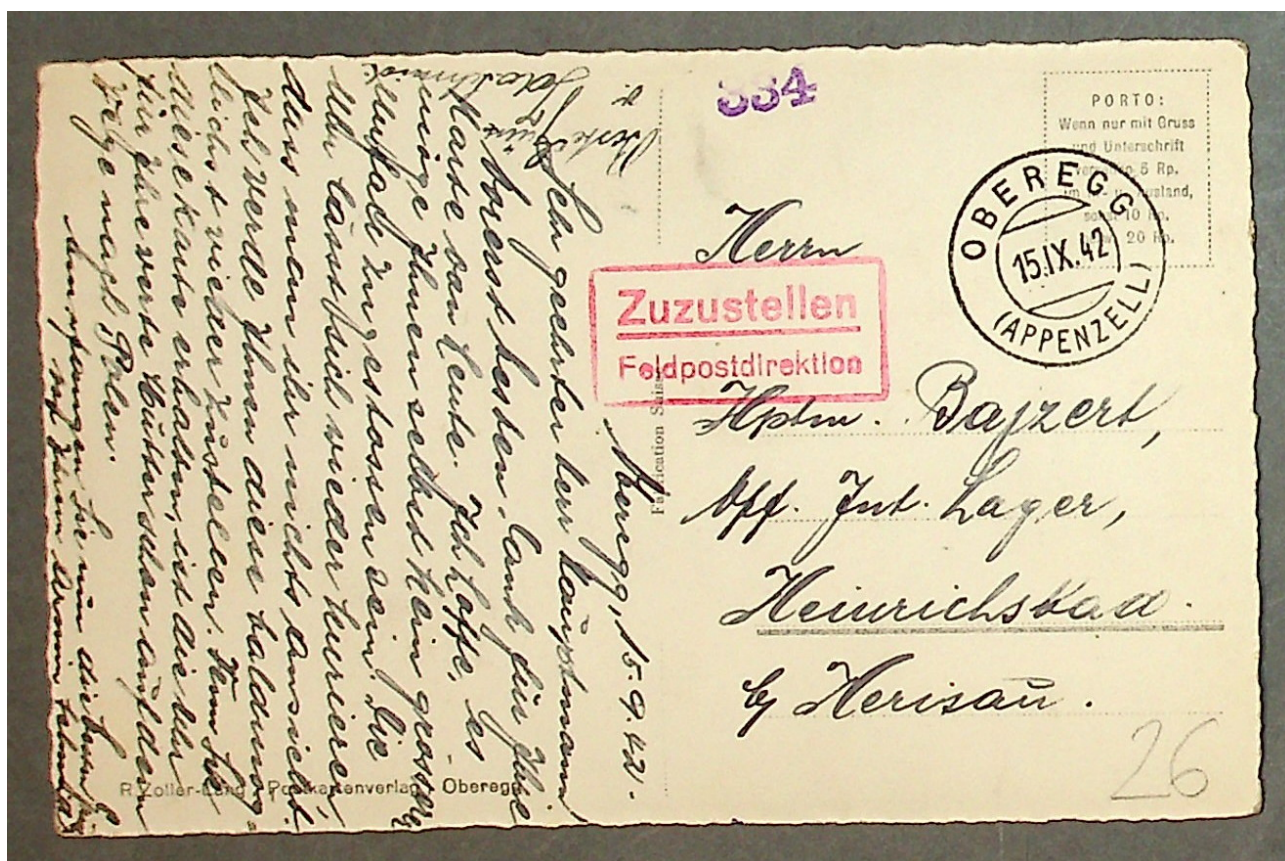
Oberegg

Appenzell.

Camp. Militär d'Inter.
nemant.

25

Korespondencja kpt. Ryszarda Bajzerta, polskiego oficera z 2 Dywizji Strzelców Pieszych, internowanego po upadku Francji na terenie Szwajcarii, okres II wojny światowej.